

Міністерство культури України
Національна бібліотека України для дітей

**Бібліотека та сім'я – партнерство
заради майбутнього**
(Огляд діяльності бібліотек України для дітей
до 20-ої річниці Міжнародного дня сімей)

Київ 2014

ББК 78.347.241(4УКР)

Б 59

УДК 027.625(477)

Матеріал підготувала: Н.А. Хльобас
Літературний редактор: О.А. Решетняк
Відповідальна за випуск: А.І. Гордієнко

Огляд містить короткі відомості про досвід організації заходів з нагоди відзначення Міжнародного дня сімей, що проходили у спеціалізованих бібліотеках України для дітей протягом 1994-2014 рр. Як основне джерело інформації було використано звіти обласних бібліотек для дітей за 1994-2013 рр.

Сім'я є основою суспільства. Ця аксіома визначилася за давніх часів і до сьогодні залишається актуальною. Це — основний суспільний інститут, так звана перша сходинка соціалізації людини, вона розвивається разом із навколишнім світом, реагуючи на вимоги часу, відповідаючи громадським потребам і, певним чином, формуючи їх. Сім'я була і залишається берегиною людських цінностей, культури та історичної спадкоємності поколінь, чинником стабільності і розвитку. Саме з неї бере початок життя людини, і саме тут відбувається формування її громадянських позицій. Це той осередок, де дитина пізнає такі визначальні цінності, як любов, повага та солідарність, це остов, на якому будується будь-яке суспільство, що претендує на звання цивілізованого, це вимір, без якого не може повноцінно існувати людина. Враховуючи важливість усього спектру наведених функцій, суспільству необхідно працювати на те, щоб сімейні цінності завжди залишалися на висоті визнання. З цією метою мають створюватися умови для розвитку і повноцінного функціонування сім'ї як одного з найважливіших інститутів суспільства, завдяки якому міцнішає і розвивається держава, зростає добробут народу, який, власне, і є основним мірилом розвитку і прогресу країни.

Оскільки саме бібліотеки завжди знаходяться в самому центрі роботи з сім'єю, вони посідають особливе місце серед усіх інших соціальних інститутів. Завдяки творчому підходу вони є лідерами багатьох починань, здійснюючи бібліотечно-інформаційне обслуговування, культивуючи духовність та сімейні цінності, організовуючи змістовне дозвілля, виробляючи власний стиль на основі неординарних підходів до традиційних форм масової роботи та довірчих відносин з читачами. Відродження традиції сімейного читання як культурної норми розвитку дитини — одне з найважливіших завдань бібліотечних установ. У зв'язку з цим роль бібліотек для дітей у підтримці, збереженні і розвитку сімейного читання є першочерговою — тут можуть надати кваліфіковане сприяння сімейному читанню. Фахівці-професіонали в галузі дитячого читання здатні переконливо пояснити необхідність спільного читання батьків та дитини, навчити його організації, а також забезпечити інформаційно-методичне забезпечення процесу читання дорослими дітям, сприяти освіті батьків у виконанні обов'язків з виховання дитини та створити умови для невимуше-

ного спілкування і зближення їх у бібліотеці. Робота з сім'єю стає однією з головних турбот бібліотекаря, адже саме в родині закладаються моральні основи, прищеплюються духовні цінності, зароджуються витoki дитячої душі і основи світогляду. Щоб допомога з боку бібліотеки йшла на благо, батьки мають докласти чимало зусиль вдома — влаштовувати своїм дітям свята, сімейні читання, екскурсії по музеях, парках, прогулянки на свіжому повітрі, що дозволяють вийти за рамки обставин звичного побутового спілкування. Усі ці заходи допоможуть виховати у дитини почуття прекрасного та розширити її світогляд. Тому однією з важливих функцій бібліотеки як помічника у сімейному вихованні залишається згуртування сім'ї та допомога їй у визначенні життєвих пріоритетів.

Міжнародний день сімей (International Day of Families), заснований Генеральною Асамблеєю ООН у 1993 р., відзначається 15 травня. Спрямування уваги громадськості на багаточисельні проблеми сім'ї в усіх країнах світу стало головною метою його започаткування. На думку Генерального секретаря ООН зневага до основних прав однієї окремої сім'ї ставить під загрозу єдність усієї людської сім'ї, а тому щороку у Міжнародний день сімей висвітлюється певна проблема, пов'язана з тим чи іншим аспектом її існування. Так, особлива увага приділяється питанням безпеки, добробуту та прав сімей: «Сім'ї – перші жертви убогості і бездомності» (1996 р.), «Сім'ї: забезпечення та пропаганда прав людини» (1998 р.), «Вплив ВІЛ та СНІДу на благополуччя сім'ї» (2005 р.), «Вирішення проблем незаможних сімей та проблем соціальної ізоляції» (2011 р.), а також проблемам взаємовідносин у родині: «Забезпечення балансу між трудовою діяльністю і виконанням сімейних обов'язків на благо сімей і суспільства в цілому» (2012 р.), «Сприяння соціальній інтеграції та солідарності поколінь» (2013р)¹.

Наслідком започаткування Міжнародного дня сімей стало запровадження у багатьох країнах світу Національних Днів Сім'ї, які передбачають проведення різних заходів, конференцій, акцій на захист сімей, радіо-і телепрограм.

¹15 мая — Международный день семьи : [электронный ресурс].- Режим доступа <http://www.un.org/ru/events/familyday/themes.shtml>

Відзначення Міжнародного дня сімей в Україні

Починаючи з 1994 р. у рамках відзначення Міжнародного дня сімей у спеціалізованих бібліотеках України для дітей активізувалася пропаганда моральних та духовних цінностей сім'ї, взаємної любові та поваги в родині одне до одного. Розмаїттям заходів, що присвячені відзначенню Дня, підкреслюється багатоаспектність тематики цього свята та багатогранність потенціалу бібліотек у ролі посередника-порадника у родинному спілкуванні та організатора дозвілля для сімей. Дитячі бібліотеки стали центрами культурного відпочинку дітей та батьків, де їм пропонують затишно та цікаво проводити сімейні вечори і відзначати календарні свята, а також презентують книги для батьків і проводяться огляди літератури для сімейного читання.

Основне завдання заходів — створення платформи для родинного спілкування та відпочинку; зміцнення сімейних традицій; залучення до сімейного читання як дітей, так і батьків; інформування батьків про новинки сімейно-педагогічної літератури та рекомендації щодо дитячого читання.

Важливим фактором, що впливає на результативність роботи бібліотеки в організації та керівництві читанням дітей, є налагодження контактів з родинами, адже саме батьки є першими посередниками між дитиною та книгою, і тому дитячі бібліотекарі намагаються шукати шляхи співпраці з дорослими членами сімей своїх читачів.

Спеціалізовані бібліотеки України для дітей приділяють особливу увагу роботі з сім'єю, адже саме тут зароджується та зберігається культура читання, любов та повага до книги. За останні 20 років було організовано чималу кількість заходів, що покликані підвищувати престиж сімейного читання, сприяти передачі його традицій від покоління до покоління та розповсюджувати кращий досвід роботи бібліотек для дітей.

1. Книжкові виставки

Які спільні захоплення і заняття об'єднують молодших і старших членів родини? Як зробити так, щоб у будинку було завжди тепло та затишно? У кожного є свій досвід та свої секрети створення міцної та дружньої сім'ї, але поради кваліфікованих бібліотекарів, психологів та педагогів ніколи не бувають зайвими. Отже, корисні поради та відповіді на одвічні питання відносин батьків та дітей можна було знайти на *книжкових виставках*, серед яких були як звичайні

традиційні виставки, так і їхні різновиди: *книжково-ілюстративна виставка, виставка-вернісаж, виставка-рекомендація, виставка-порада, виставка-дискусія, експрес-виставка, виставка-міркування, виставка-огляд, презентація книги, книжковий хід-парад*. За характером інформації виставки поділялися:

- а) *рекомендації щодо визначення сімейних цінностей, збереження сімейного затишку та знаходження взаєморозуміння*: «Хай щастя всміхається кожній дитині», «Родинне відчуваємо тепло», «Батьківське бюро про сім'ю і для сім'ї» (НБУ для дітей), «Батькам, які виховують з любов'ю» (Дніпропетровська ОБД), «Пізнаємо світ разом з дітьми», «Домашній затишок» (Донецька ОБД ім. С.М. Кірова), «Сім'я — ключ до щастя», «Дзвенить щасливим сміхом їх домівка», «Для дому, для сім'ї» (Закарпатська ОДЮБ), «Азбука сімейного життя» (Запорізька ОБД «Юний читач»), «Все починається з сім'ї» (Івано-Франківська ОБД), «Секрети щасливого дому» (Київська ОБД), «Домашнє вогнище родинне, оселя наша і сім'я» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), «Чи добре нашим дітям у своєму дитинстві?» (Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного), «Нехай завжди квітує дерево родинне» (Сумська ОБД ім. М.О. Островського), «Сім'я — острів любові і розуміння» (Харківська ОБД), «Сімейний ковчег» (Херсонська ОБД ім. Дніпрові Чайки), «Рідна домівка, рідна сім'я — тут виростає доля моя» (Чернівецька ОБД);
- б) *звернення до мудрості поколінь та збереження традицій родини, спрямовані на патріотичне виховання у сім'ї*: «До коренів, з яких ростемо» (НБУ для дітей), «Біля рідного джерела» (Закарпатська ОДЮБ), «Духовний храм людини: сім'я, родина, рід» (Івано-Франківська ОБД), «Все починається в сім'ї», «Дерево роду» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), «Сім'я — духовний храм України» (Львівська ОБД), «Доля родини в долі Батьківщини» (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка);
- в) *популяризація сімейного читання*: «Зі скарбнички сімейного читання», «Книжкові новини для всієї родини» (Закарпатська ОДЮБ), «Хай мудрість книг об'єднує родину» (Івано-Франківська ОБД), «Улюблені книги родини» (Київська ОБД), «Сімейному читанню — наше шанування!» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), «Сімейна бібліокомора» (Одеська ОБД ім. Н.К. Крупської), «Спілкування втрьох: дитина, батьки, книга» (Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного), «Час читати усією сім'єю» (Рівненська ОБД),

«Читає мама й тато, читаю з ними я» (Львівська ОБД). Майже у всіх областях було організовано книжкові виставки «2014 рік — Міжнародний рік сім'ї».

Часто одна книжкова виставка представляє кілька напрямів роботи з родинами — так у Чернівецькій ОБД у 2014 р. в рамках 20-річчя Міжнародного року сімей діє *книжкова виставка «Сім'я — духовний скарб людини»* за розділами: I — «Родина. Рід. Які слова святі, вони потрібні кожному в житті»; II — «Батьки і діти: одвічне коло»; III — «Материнство – найвища святість»; IV — «Традиції сімейного читання» з цитатами до розділів: «Сім'я — унікальний кристал суспільства» (В. Гюго); «Виховуючи своїх дітей, ми мусимо не забувати, що ми їх і для України виховуємо» (О. Кобилянська); «Майбутнє нації — в руках матерів» (О. Бальзак); у Дніпропетровській ОБД виставка «Сімейна академія: в душі бринить струна єдина: РОДИНА. КНИГА І ДИТИНА» (2013 р.) поєднала у собі виставки книжкові та дитячої творчості з наступними розділами: «Батьківський SOS: секрети, відповіді, поради», «HAND – made для умілих дітей: поличка із саморобками наших читачів», «Для маленьких чомусиків: Що? Де? Коли? — цікаві енциклопедії, які дадуть відповідь на багато запитань допитливих читачів», «Книжки трьох поколінь».

Завжди приємно поринути у солодкі спогади дитинства, а ще приємніше — запросити туди власних дітей. Чи однаково височіють до небес дерева? Чи так само захоплюють далекі світи? Перевірити актуальність улюблених сюжетів та захоплюючих пригод, а потім обмінятися враженнями з власними дітьми запрошують *ретро-виставки, що ознайомлюють юних читачів з улюбленими книгам їхніх батьків*: «Книги, які читали наші батьки» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), *виставка сімейних книжкових зібрань «А ми читали у дитинстві»*, *виставка-диспут «Що читали наші мама і тато? Що читаю я?»* (Закарпатська ОДЮБ), *виставка-бесіда «Парад бабусиних книг»* (Львівська ОБД), *книжкова виставка-спогад «Книги, приречені на безсмертя»* (Харківська ОБД).

Розмаїття книжкових виставок, що були представлені бібліотеками України до Міжнародного дня сімей, підкреслює одне з головних завдань цього виду бібліотечної діяльності — бути візитною карткою для бібліотеки та активним помічником і для читачів-дітей, і для їхніх батьків, і для бібліотекарів в організації сімейного читання.

2. Заходи для батьків

Інформаційні стенди, куточки, рекомендаційні списки, огляди тематичної літератури — це той вид «ненав'язливого» консультування, що дозволяє донести важливу інформацію до старших членів родин, коли малюки зайняті у бібліотеці. Питання дитячої психології, сімейного виховання та сімейного читання висвітлювалися на *інформаційних стендах* «Інформаційне бюро для батьків» (Закарпатська ОДЮБ), «1000 і 1 проблема виховання ваших дітей» (Луганська ОБД); *консультаційних куточках та інформаційних зонах для батьків* «Вивчай свій родовід», «Для небайдужих батьків» (Закарпатська ОДЮБ), «Сім'я: тисячі запитань виховання» (Запорізька ОБД «Юний читач»), «Сім'я у книжковому інтер'єрі» (Сумська ОБД ім. М.О. Островського). Знайомлять батьків з тематичною літературою і *рекомендаційні списки та огляди літератури*: «Кодекс правильної мами», (Донецька ОБД ім. С.М. Кірова), «Читай книги радості» (Запорізька ОБД «Юний читач»), «Для мам і тат, що виховують малят» (Київська ОБД), «Педагогіка батькам» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна); *інформаційні досьє* «Я народився, я расту...» (Запорізька ОБД «Юний читач»), «Книги у сімейний формуляр», «Читаємо разом з пелюшок» (Чернігівська ОБД ім. М.О. Островського); *бібліографічні огляди* «Роде наш красний, роде наш прекрасний», «1994 — рік сім'ї» (Донецька ОБД ім. С.М. Кірова), «Обереги української родини» (Київська ОБД); *пам'ятки* «Смайл. Інтернет ресурси для батьків» (Вінницька ОБД ім. І.Я. Франка), «З мамою по книжковому Всесвіту» (Закарпатська ОДЮБ), «10 основних порад батькам, або Як виховати справжнього читача» (Луганська ОБД), «Як навчити дитину любити книгу» (Чернігівська ОБД ім. М.О. Островського); *виставка-консультація* «Перший раз в перший клас» (Закарпатська ОДЮБ); *банк даних для батьків* «Українська родина» (Закарпатська ОДЮБ); *виставки-поради батькам та організаторам дитячого читання* «Родинні свята в дитсадку — виставка-порада для батьків та вихователів» (Закарпатська ОДЮБ), «Турботливим батькам» (Чернігівська ОБД ім. М.О. Островського); *виставка-рекомендація* «Поради батькам маленького читача» (Закарпатська ОДЮБ); *тематична полицка* «Сім'я — маленький осередок суспільства» (Івано-Франківська ОБД), *лист-заклик* «Прочитайте дітям перед сном» (Київська ОБД); *Web-квест для батьків* «Роль родинного читання у формуванні інтересу дитини до книги» (Тернопільська ОБД).

Безпосереднє спілкування бібліотекарів з батьками відбувалося під час *днів відкритих дверей*: «До бібліотеки з дідусем і бабусею» (Вінницька ОБД ім. І.Я. Франка), «Читаємо. Думаємо. Дискутуємо» (Луганська ОБД), «Всією родиною на свято книги» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), «Дорослі — дитина — книга» (Харківська ОБД); *інформаційно-консультативних годин, бесід-консультацій, виступів на батьківських зборах, психологічних тестів для батьків та бесід-диспутів*: «Сім'я — колиска людства і людяності» (Закарпатська ОДЮБ), «Як говорити з підлітками про любов, шлюб, сім'ю» (Кіровоградська ОБД ім. А.П. Гайдара), «До коренів, з яких ростемо» (Київська ОБД). Також цікаво та змістовно було проведено *батьківський день* «Дітей виховують батьки, а батьків?» (Закарпатська ОДЮБ) та *конференції для батьків* «Уроки сімейної любові» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), «Чи знаєте ви читацькі уподобання вашої дитини?» (Харківська ОБД). А у Сарненській РБД Рівненської обл. у 2013 р. до Міжнародного дня сімей була відкрита кімната спілкування «Країна щасливої сім'ї». У цій кімнаті протягом року регулярно проходили зустрічі батьків з медиками, психологами, педагогами, письменниками та іншими цікавими людьми міста, які допомагали батькам корисними порадами у вихованні здорової дитини.

Загалом слід відзначити, що всі проведені заходи для батьків активізували співпрацю бібліотекарів та старших членів родин, завдяки чому відбувається зближення батьків і дітей, знижується гострота відомого конфлікту між людьми різних поколінь, досягається відкритість дитини та дорослого, відбувається взаємопізнання та звільнення від ілюзій, помилок, стереотипів і догматичного мислення.

3. Родинні свята

Дитинство — пора безтурботності, розваг та очікування свята. І дорослі, що опікуються серйозними речами, повинні пам'ятати про ці потреби дитинства. Саме тому святкування Міжнародного дня сімей у дитячих бібліотеках не минало без родинних свят з іграми та конкурсами, які, окрім розважальної функції, носили виховний та інформативний характер. Через ігри, конкурси, творчість, розваги на дещо іншому, небуденному рівні відбувалося спілкування як бібліотекарів з читачами та їх батьками, так і старших членів родини з молодшими. Позитивні емоції, спільні зусилля батьків та дітей на досягнення результату, радість, яку

дарує свято — це своєрідний бонус і у роботі бібліотекарів, і у внутрішньо сімейних відносинах. У бібліотеках України для дітей протягом 20 років відзначення Дня сімей мало неабияку популярність, адже основні акценти бібліотекарі спрямовували на інформативність, обмін досвідом, заохочення до читання, спілкування, творчість, конкурси, ігри тощо. Але крім організації змістовного дозвілля, головним їхнім завданням було долучення родини до бібліотеки.

З цією метою бібліотеками для дітей були проведені такі заходи: *родинні свята* «Ми усі одна сім'я, неповторні ти і я» (Волинська ОБД), «І щасливі ми зростаєм, бо сім'ю чудову маєм» (Дніпропетровська ОБД), «Тепло сімейного вогнища» (Закарпатська ОДЮБ), «Щаслива родина — багата країна» (Київська ОБД), «Сімейний альбом як літопис родинний» (Львівська ОБД), «Я руки мамині до серця пригортаю» (Івано-Франківська ОБД), «Хай славиться рід наш, сім'я і родина, хай в злагоді буде вся Україна» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), «Місто щасливого дитинства» (Одеська ОБД ім. Н.К. Крупської), «Моя сім'я — найбільший скарб» (Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного), «Якщо зміцніє хоч одна родина, міцніше стане й наша Україна» (Рівненська ОБД), «Свято-зустріч поколінь» (Сумська ОБД ім. М.О. Островського), «Вже срібні роки заплітаються Вам в коси» (Тернопільська ОБД), «Всьому початок — отчий дім» (Харківська ОБД), «Тільки родина, як вічна перлина, на невмирущому полі життя» (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка), «Духовний скарб людини: сім'я, родина, рід» (Чернівецька ОБД), свято для дітей з багатодітних родин «Без сім'ї і свого роду немає нації й народу» (Черкаська ОБД); *день родини* «Із джерел мого народу» (Львівська ОБД), «А без тата і без мами зовсім це не вихідний» (Чернівецька ОБД); *день сімейного відпочинку* «Всією родиною на свято книги» (Закарпатська ОДЮБ), «З татом і мамою – до бібліотеки» (Чернівецька ОБД); *уїк-енд* «Сім'я, родина, рід» (Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки); *день сімейного спілкування* «Мері Поппінс запрошує» (Волинська ОБД); *родинний вогник* «7+Я» = щаслива та дружна сім'я» (Харківська ОБД); *дитячі ранки* «Промінець материнської усмішки та тепло татусевих долонь» (Вінницька ОБД ім. І.Я. Франка), «Мама — сонечко в сім'ї, ми промінчики її» (Закарпатська ОДЮБ), «По імені називають, по батькові величають» (Чернівецька ОБД); *ранок для батьків* «Діти знають, як змінити світ на краще» (Київська ОБД); *літературні родинні посиденьки* «Відпочиваємо всією сім'єю» (Закарпатська ОДЮБ),

«Зберемо воєдино усю свою родину» (Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного), «Ти, я, він, вона — разом дружна сім'я» (Харківська ОБД), «Для супер-батьків» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), «У колі дружної родини» (Рівненська ОБД); *сімейний вечір-діалог* «Традиції нашої сім'ї» (Івано-Франківська ОБД); *вечір-розповідь* «Славні родини Тернопілля» (Тернопільська ОБД); *вечір спогадів* «Наш родовід» (Луганська ОБД); *вечір дружньої сім'ї* «Нема в світі кращого, як родина, то вам скаже і дитина» (Харківська ОБД); *вечір кулінарної майстерності* «Поезія кухні: Колір. Аромат. Смак» (Луганська ОБД), *вечори сімейних традицій* «Родина. Рід. Які слова святі!» (Донецька ОБД ім. С.М. Кірова); *сімейні зустрічі* «У нашій родині книга господиня» (Кіровоградська ОБД ім. А.П. Гайдара), «Доля моєї сім'ї у долі моєї Буковини» (Чернівецька ОБД); *свято української родини* «На світі білому єдине домашнє вогнище родинне» (Рівненська ОБД); *родинна світлиця* «Зберемо воєдино усю нашу родину» (Тернопільська ОБД); *родинний бенефіс* «Читацький рекорд сім'ї» (Волинська ОБД), «Читаєш ти, читаю я, читає вся моя сім'я» (Донецька ОБД ім. С.М. Кірова), «Сім'я — сховище душі» (Запорізька ОБД «Юний читач»), «Таланти дитини — родзинки родини» (Кіровоградська ОБД ім. А.П. Гайдара); *сімейна подорож* «Дім, де тебе люблять і чекають» (Одеська ОБД ім. Н.К. Крупської); *презентація родини* «Професія у спадок» (Закарпатська ОДЮБ); *ігрове шоу* «Сімейний уїк-енд» (Кіровоградська ОБД ім. А.П. Гайдара); *ситуаційна гра* «Бути батьками не просто, а дитиною ще важче», *бібліо-квест* «Діти і батьки читають залюбки» (Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного); *сімейний КВК* «Працьовиті рученята в доньки, сина, мами й тата» (Черкаська ОБД).

Під час цих заходів як юні читачі, так і їхні батьки брали активну участь у різноманітних конкурсах: на краще родинне виконання пісень, кращу родинну страву, краще знання прислів'їв про родину та багато іншого. Виявлялися справжні родинні таланти, проводилися численні ігри та розваги, діти дарували батькам сувеніри, виготовлені власними руками, але головним об'єднуючим аспектом усіх заходів був святковий настрій та чудові миті спілкування для усіх членів родин.

4. Літературні свята

Зробити читання органічною частиною життя користувачів різного віку – одне з головних спрямувань різноманітних за

способом проведення традиційних та інноваційних бібліотечних заходів, важливим завданням яких залишається заохочення батьків та дітей до спільного прочитання кращих творів вітчизняної та зарубіжної літератури, виховання успішного читача та популяризація дитячої книги та читання у родинному колі. З цією метою були проведені *літературно-музичні свята та композиції, літературно-мистецькі вечори та ранки*: «Співай, моя родино!» (Вінницька ОБД ім. І.Я. Франка), «Рідненька матінко моя, ти, як небесна зірка» (Волинська ОБД), «Що може бути сім'ї дорожче? Тепло зустрічає нас отчий дім» (Донецька ОБД ім. С.М. Кірова), «Сім'я — це ключ до щастя» (Закарпатська ОДЮБ), «Нашому роду — нема переводу» (Львівська ОБД), «До свого роду — хоч через воду!» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), «Сім'я, родина — це велике диво, там є любов і ласка, і тепло» (Рівненська ОБД), «Батьки і діти, діти і батьки — нероздільне і довічне коло» (Сумська ОБД ім. М.О. Островського), «Уклін вам, батьки» (Тернопільська ОБД), «Найніжніші слова і квіти вам дарують діти» (Чернівецька ОБД); *літературні посиденьки* «Сімейному читанню наше шанування» (Одеська ОБД ім. Н.К. Крупської); *бібліо-бістро* «Сім'я талантами багата» (Закарпатська ОДЮБ); *літературне лото* «Із бабусиної скрині» (Херсонська ОБД ім. Дніпрові Чайки); *посвята в читачі* «Книгу в сім'ю — сім'ю в бібліотеку» (Львівська ОБД); *тиждень сімейного читання* «Читають всі, читаю я, читає вся наша сім'я», *сімейні читання* «Навіщо читати разом?» (Закарпатська ОДЮБ); *година сімейного читання* «Дружить з книгою родина» (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка); *день сімейного читання* «З мамою і татом — до бібліотеки» (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка); *голосні читання* «Читацькі симпатії родини» (Львівська ОБД); *година поезії* «Сонети родинної любові» (Закарпатська ОДЮБ), «Традиції козацької родини в житті української сім'ї» (Івано-Франківська ОБД); *поетична хвилинка* «До землі Вам, матусі, уклін» (Чернівецька ОБД); *поетичний фонтан* «У сімейному колі ми з вами ростемо» (Одеська ОБД ім. Н.К. Крупської); *літературно-поетичні години* «Духовний храм людини: Сім'я. Родина. Рід» (Львівська ОБД), «Зростає, родинне деревце» (Рівненська ОБД); *літературно-пізнавальні години* «Родинні свята і обряди» (Закарпатська ОДЮБ), «Нащо й клад, коли в сім'ї лад» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), «Без гілок — не дерево, без дітей — не сім'я» (Полтавська ОБД

ім. Панаса Мирного); *літературна бесіда* «Славне слово — Родовід» (Сумська ОБД ім. М.О. Островського); *літературно-розважальна година* для дітей-інвалідів району та дітей з малозабезпечених сімей «Коли нам цікаво і весело» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна); *літературні конкурси* «В нашій сім'ї — читають усі» (Закарпатська ОДЮБ), «Народження читача» (Луганська ОБД), «Всією сім'єю у бібліотеку» (Львівська ОБД); *подорож-екскурсія* «Книги — друзі нашої сім'ї» (Закарпатська ОДЮБ); *презентація домашньої бібліотеки* «Улюблені книги моєї родини» (Вінницька ОБД ім. І.Я. Франка); *конкурс читацьких формулярів* «У бібліотеку всією родиною» (Черкаська ОБД). Усі ці заходи були спрямовані на розвиток дитячого читання, формування хорошого читацького смаку, перетворення відвідування бібліотеки на своєрідну пригоду й добру традицію, прищеплення дітям думки, що читати — це не просто корисно для навчання, а й престижно, оскільки допомагає вигідно вирізнятися серед однолітків.

5. Традиції родини у бібліотечних заходах

Усім відомо, що будь-яка сім'я має свої власні традиції, яких дотримуються і які шанують, передаючи і з покоління в покоління. Допоки родинні традиції зберігаються — до тих пір родина є продовженням свого роду і свого коріння. На важливості сімейних традицій, що тісно переплелися з народними звичаями, фахівці бібліотек для дітей акцентували увагу у числених народознавчих та етнографічних заходах, серед яких: *фольклорні свята* «Традиції народу в традиціях сім'ї» (Закарпатська ОДЮБ), «Корені мого роду» (Київська ОБД); *фольклорні посиденьки* «Хай щасливою буде родина» (Львівська ОБД), «Хай славиться рід наш, сім'я і родина. Хай в злагоді буде вся Україна» (Чернівецька ОБД); *уроки народознавства* «Обереги моєї родини» (Вінницька ОБД ім. І.Я. Франка), «Мій родовід» (Закарпатська ОДЮБ), «Про добрі сімейні традиції українців» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), «Вода найсмачніша у ріднім краю, де батько і мати живуть» (Чернівецька ОБД), «Український рушничок» (Львівська ОБД); *народознавчі години* «Рід. Родина. Рідня.» (Київська ОБД), «Родинами багата Україна» (Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного); *етнографічні оповідки* «Запрошує бабуся в гості» (Київська ОБД); *народознавчі калейдоскопи* «З бабусиної скрині» (Волинська ОБД), «Нема переводу добрим звичаям народу» (Київська ОБД); *етнографічні відкриття* «У

звичаях, традиціях народу ти Волині серце відкривай» (Волинська ОБД); *майстер-клас з виготовлення оберегів своїми руками «Сімейні реліквії та обереги»* (Закарпатська ОДЮБ); *подорож за професіями родини «Моя родина у праці на благо Батьківщини»* (Закарпатська ОДЮБ); *розповідь-дослідження «День мого прізвища»* (Донецька ОБД ім. С.М. Кірова); *години родинних колискових пісень «Дзвенить піснями Україна»* (Київська ОБД).

Світ духовних цінностей не можна нав'язати дитині, цінності виробляються власними зусиллями. Тільки тоді, коли моральні знання перетворюються на власний досвід, відбувається усвідомлене звернення до духовних витоків. Спільна діяльність дитини та її сім'ї, що спрямовується дитячою бібліотекою, формує у дитини цілісний погляд на навколишній світ, розвиває його відчуття та збагачує духовно, народжує впевненість у тому, що навколишній світ не є чужим, адже відчуженість його веде до відчуженості від своїх витоків. Саме тому на ці заходи запрошувалися юні читачі з батьками, які ділилися секретами своїх родин і розповідали, як відзначаються різдвяні та Великодні свята, дні народження та інші релігійні чи державні свята, що дає змогу впевнитися, що співпрацю бібліотеки з родиною націлено на збереження духовного коріння української нації.

6. Талантами сім'я багата: творчість, конкурси, виставки

Простір для творчості у бібліотеках для дітей — це той тренд у біблотечній галузі, що стрімко поширюється в усьому світі. За останні двадцять років у бібліотеках для дітей було проведено чимало творчих заходів, а найпопулярнішими були *творчі родинні конкурси*: «Я малюю маму» (Вінницька ОБД ім. І.Я. Франка), «Моя сім'я», (Донецька ОБД ім. С.М. Кірова), «Книга в нашій родині» (Закарпатська ОДЮБ), «Сімейний ерудит» (ЦДБ ім. А.П. Гайдара м. Севастополя), «Таланти багатодітної родини» (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка); *творчі зустрічі «Родинні захоплення»* (Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки); *конкурс читаючих сімей «Книга відкриває країни»* (Дніпропетровська ОБД); *сімейні конкурси «Екіпажі сімейних кораблів»* (Кіровоградська ОБД ім. А.П. Гайдара); *конкурси малюнків «Моя сім'я, моя родина в житті і долі України»* (для дітей з особливими потребами, Волинська ОБД), «Моя щаслива сім'я» (Івано-Франківська ОБД), «Моя сім'я на відпочинку» (Сумська ОБД ім. М.О. Островського); *конкурс малюнків на асфальті*

«Я маю радість» (Кіровоградська ОБД ім. А.П. Гайдара), «Я і моя сім'я» (Херсонська ОБД ім. Дніпрові Чайки); *виставки малюнків* «Моє родинне дерево» (Вінницька ОБД ім. І.Я. Франка), «Захоплення моєї родини» (Закарпатська ОДЮБ), «Книгу я з батьками прочитав і ось що намалював» (Тернопільська ОБД). Виявили чимало талановитих читачів та читацьких сімей під час *фотоконкурсів* «Сімейний альбом» (Закарпатська ОДЮБ); *конкурсів на кращий сімейний фотоальбом* «Моєму маленькому братикові, сестричці» (Херсонська ОБД ім. Дніпрові Чайки); *фотовиставок* «Ось така моя родина...» (Закарпатська ОДЮБ), «Історія родинної фотографії» (Харківська ОБД); *фотосесій* «Родинна династія книгоманив» (Львівська ОБД); *сімейних виставок-хобі* «У колі дружної родини» (Донецька ОБД ім. С.М. Кірова), «Світ захоплення моєї родини» (Закарпатська ОДЮБ); «Вишиванку мама дарувала» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), «Таланти дитини — родзинки родини» (Черкаська ОБД); *виставок творчих робіт* «Веселка сімейної творчості» (Закарпатська ОДЮБ); *виставок репродукцій* «Бабусю шануйте і Дідуся» (Київська ОБД); *виставок-презентацій* «Реліквії моєї родини» (Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного); *вернісажу читацьких династій* «Бібліотека і родина» (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка); *фестивалю батьківських талантів* «Мій татусь — найкращий в світі» (Херсонська ОБД ім. Дніпрові Чайки).

Позмагатися у вправності, проявити таланти та здібності членів родин можна було під час *міських оглядів-конкурсів* «Родина — культурі, культура — родині» (Донецька ОБД ім. С.М. Кірова), «Краще знання свого родоводу» (Закарпатська ОДЮБ), *конкурсів-ігор* «Коли мама у відрядженні» (Сумська ОБД ім. М.О. Островського), «Творчість починається в сім'ї» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна); *конкурсів пісні* «Благословенний будь, наш роде, що творить пісню і життя» (Івано-Франківська ОБД); *конкурсів на виконання української народної пісні* «Всією сім'єю» (Сумська ОБД ім. М.О. Островського); *виставки-конкурсу генеалогічного дерева* «Родовід моєї родини» (Черкаська ОБД); *майстер-класів*: «Лялька-мотанка — як родинний оберіг» (Волинська ОБД), «Від родини до родини» (Закарпатська ОДЮБ), «Супер-родина нашого класу» (Львівська ОБД).

Цікаво, що Хмельницькою ОБД ім. Т.Г. Шевченка до Міжнародного дня сімей у 2014 р було оголошено *обласний конкурс постерів* «Моя сім'я — мій світ», до участі у якому запрошені усі бажаючі діти віком від 6 до 15 років з батьками, які

за умовами конкурсу мають презентувати моральні цінності, родинні традиції, спільні захоплення, спілкування та проведення дозвілля своїх родин.

Усі ці заходи передбачали виготовлення поробок, у яких учасники відтворювали свої найзаповітніші бажання — мати щасливу та здорову сім'ю, улюблених домашніх тваринок, цікаво проводити відпочинок, дихати чистим свіжим повітрям, оберігати навколишнє середовище. Слід зазначити, що конкурси малюнків, фотовиставки, виставки виробів — це не тільки яскраві грані життя бібліотек для дітей, але й фактори, які сприяють розвитку творчих здібностей дітей; до того ж, вони стають потужним стимулом для спільної творчості і рекламою сімейного дозвілля для інших читачів. Як наслідок — з кожним роком зростає число охочих взяти участь у творчих родинних конкурсах, у яких дорослі активно допомагають своїм дітям, а часом виставляють на конкурс і свої власні вироби.

7. Для допитливих розумників

Одвічне питання хто розумніший — діти чи батьки? Напевне, що батьки, але чи завжди? А хто краще пам'ятає літературні події та зможе впізнати улюблених героїв? Позмагатися у ерудиції та перевірити «літературну пам'ять» можна було під час Всеукраїнського літературного конкурсу сімей-ерудитів «Від роду до народу», який було проведено у 1994, 1998, 2002 роках Державною бібліотекою для юнацтва (ДБДЮ) спільно з НБУ для дітей. Перший півфінальний конкурс «Обереги пам'яті» був присвячений народознавству і родині, другий — «Душі людської доброта» — християнській моралі у сім'ї, а переможців визначали за допомогою гри «Щасливий випадок». Цей широкомасштабний захід сприяв підвищенню ролі книги і бібліотеки у сімейному вихованні дітей, розвитку їх творчих здібностей, єднанню читацьких інтересів дітей та батьків. У бібліотеках для дітей також проводилися змагання між дітьми та батьками за першість серед сімей шляхом проведення *вікторин* «Разом весело крокувати просторами» (Донецька ОБД ім. С.М. Кірова), «Поміркуй всією сім'єю» (Закарпатська ОДЮБ), «Посадіть калину біля хати, будуть довго люди пам'ятати» (Київська ОБД); *брейн-рингів* «Мій оберіг — моя родина» (Донецька ОБД ім. С.М. Кірова), «Читаємо всією сім'єю» (Чернівецька ОБД); *конкурсів сімей-ерудитів* «Перегук поколінь» (Дніпропетровська ОБД), «Сімейний вогник серце зігриває»

(Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), «Родинне сонцеколо» (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка); *ерудит-хвилинок* «Яке дерево, такі і його квіти. Які батьки, такі і їхні діти» (Одеська ОБД ім. Н.К. Крупської); *конкурсу на знання прислів'їв і приказок про родину* «Дерево міцне корінням, а людина родом» (Львівська ОБД). Конкурси для юних ерудитів сприяли розширенню кругозору та підвищенню інтересу до літератури у читачів-дітей та розвивали у них уміння активно проявляти свої здібності.

8. Інформаційні заходи

За часи відзначення Дня сімей бібліотеками для дітей було проведено і чимало інформаційних заходів, спрямованих на популяризацію сімейного читання. Серед таких: *день інформації* «Мудра книга і сім'я — все в житті здолаю я» (Дніпропетровська ОБД); *інформаційні години та інформаційні хвилинки* «Творимо з дітьми і для дітей» (Волинська ОБД), «Все корисне й цікавеньке для дорослих і маленьких», «Вплив сім'ї на коригування читацьких інтересів дітей» (Закарпатська ОДЮБ), «Секрети для дорослих, або Як стати батьками дитини, що читає» (Запорізька ОБД «Юний читач»), «Кухня моєї родини» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), «Що читали наші бабусі і дідусі» (Чернівецька ОБД); *години цікавих повідомлень* «Традиції української родини» (Дніпропетровська ОБД), «І дівчата і хлоп'ята мають право на ім'я» (Одеська ОБД ім. Н.К. Крупської); *інформаційно-повчальна година* «Запобігання насильства в сім'ї», *інформаційно-правова година* «Права та обов'язки дітей та батьків» (Закарпатська ОДЮБ).

Чимало нового дізналися читачі-діти під час цих заходів: і про збереження родинного вогнища, і про важливість материнства, батьківства і дитинства, від яких вирішальною мірою залежить не тільки особисте благополуччя окремої людини, а й життєва міць народу України, адже духовно-моральне здоров'я людини — то найважливіша запорука процвітання нації.

9. Уроки, що виховують

За словами відомого педагога В.П. Созомова, виховна година є формою прямого спілкування вихователя зі своїми вихованцями. У бібліотечній справі саме бібліотекар певною мірою виконує роль вихователя, а вихованці — це читачі-діти, для яких і було

проведено чимало виховних заходів, що розкривали важливі питання сімейного виховання: *урок духовності* «Хто батьківську оселю забуває, той долі не знайде в житті» (Чернівецька ОБД); *морально-етичну годину* «Де злагода в сімействі, щасливі люди там» (Вінницька ОБД ім. І.Я. Франка); *естетичну хвилинку* «Бабусина наука для неслухняного онука» (Івано-Франківська ОБД); *виховну годину* «Мир і злагода в сім'ї — злагода в державі» (Закарпатська ОДЮБ), «Тепло татусевих долонь» (Івано-Франківська ОБД); *годину доброти* «Шануй батька свого і матір свою, щоб довгими дні твої були на землі» (Полтавська ОБД ім. Панаса Мирного). Під час цих заходів діти дізнавалися, що таке родовід, сім'я та її благополуччя, а на прикладі творів В. Сухомлинського бібліотекарі допомагали дітям зрозуміти, що щастя родини залежить не лише від батьків, а й від самих дітей. Також бібліотекарі розповідали про звичаї та традиції української родини, а учні ділилися розповідями про свої родинні традиції.

10. Опитування

Як бачать читання діти та батьки? Які улюблені книги читачів різних поколінь? Ці та інші цікаві й важливі питання вивчалися працівниками дитячих бібліотек за допомогою опитувань та анкетувань. Так, *анкетування* «Що читає Ваша сім'я», яке проводилося серед дошкільників та учнів 1-4 кл. НБУ для дітей у 1994 р., допомогло вивчити читацьку думку та визначити попит читачів на конкретну літературу, її тематику, виявити родини, в яких діти та батьки мають свої читацькі традиції та захоплення. Аналогічні дослідження проводилися і у регіонах: «Штрихи до сімейного портрету», «Рід. Сім'я. Родовід. Звичаї і традиції» (Донецька ОБД ім. С.М. Кірова), «Книги твоїх батьків», «Що читають у твоїй сім'ї?», «Що і як читають ваші діти», «Моя улюблена книга з дитинства» (Закарпатська ОДЮБ), «Анкета для мами», «Анкета для тата», «Книга в житті Вашої дитини» (Запорізька ОБД «Юний читач»), «Наша сімейна книжкова шафа» (Кіровоградська ОБД ім. А.П. Гайдара), «Феномен читаючої людини» (Луганська ОБД), «Книга у вашому домі» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), «Підліток і сім'я: взаємовідносини» (Одеська ОБД ім. Н.К. Крупської), «Книга і читання у Вашій сім'ї» (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка), «Дитина-читач: відкриваю і дивуюсь» (Черкаська ОБД), «Сучасна модель сімейного читання» (Харківська ОБД).

Проведення таких досліджень здійснюється, насамперед, з метою вивчення читацьких смаків родини, якості читання користувачів бібліотеки, визначення кола читання у сучасній родині, а також значення книги у житті батьків та дітей. Аналіз досліджень свідчить, що у родинях, які брали участь в анкетуванні, читання не лише допомагає дитині засвоїти інформацію, необхідну у подальшому житті, а й сприяє розвитку читацьких інтересів, читацької діяльності, показує учням зв'язок якості читання з якістю навчання у школі, залучає їх до активної читацької позиції як запоруки їх подальшої творчої та професійної самореалізації.

11. Методична робота

Не залишаються осторонь від проведення різнопланових бібліотечних заходів і організаційно-методичні відділи бібліотек для дітей, які забезпечують надання методичної, практичної та консультативної допомоги та проводять заходи з підвищення фахового рівня на допомогу в організації святкових програм в рамках відзначення Міжнародного дня сімей. Так, у 1994 р. з метою активізації використання потенціалу сім'ї і бібліотеки у справі інтелектуального розвитку, духовного збагачення підростаючого покоління НБУ для дітей було здійснено організаційно-методичне забезпечення Міжнародної науково-практичної конференції «Бібліотека. Батьки. Діти».

Тема родини знайшла відображення і у проведенні *районних семінарів*: «Спільна робота бібліотеки, школи, сім'ї з виховання підростаючого покоління», «Організація сімейного читання — основа успішної роботи бібліотеки» (Закарпатська ОДЮБ); *обласних семінарах-конкурсах* «Бібліотека, школа, сім'я: взаємозв'язок у вихованні дітей» (на базі Голованівської РДБ, Кіровоградської обл.), «Школа. Сім'я. Бібліотека», «Читання у колі сім'ї», «Форми соціокультурної діяльності бібліотек у контексті організації сімейного читання», «Сучасна бібліотека — центр сімейного читання» (Київська ОБД); *семінарах-тренінгах* «Сімейне читання як діалог поколінь» (Луганська ЦБС для дітей), «Сімейне читання та його роль у вихованні дитини», «Бібліотека. Книга. Сім'я» (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна), «Дитяча бібліотека та відродження традицій сімейного читання» (Рівненська ОБД), «Новий ракурс діяльності дитячих бібліотек: стратегія організації сімейного читання» (Харківська ОБД).

На допомогу у проведенні заходів було видано:

- *методичні поради* «Всією сім'єю на свято книги: до проведення II Всеукраїнського тижня дитячої та юнацької книги» (НБУ для дітей), «Рік сім'ї у бібліотеці» (Донецька ОБД ім. С.М. Кірова), «Бібліотека як організатор сімейного читання» з серії «Фаховий блокнот» (Закарпатська ОДЮБ), «Міцна сім'я – міцна держава» (Чернівецька ОБД);
- *соціологічні бюлетні* «Книга в сім'ї» за результатами дослідження «Дитяча бібліотека в контексті взаємовідносин із сучасною сім'єю» (НБУ для дітей), «Родина — територія читання» (Закарпатська ОДЮБ);
- *методико-бібліографічні матеріали* «Радість дітей — щастя батьків», «Дитяча книга як засіб духовного спілкування в сім'ї» (Донецька ОБД ім. С.М. Кірова);
- *огляди* «Бібліотека. Книга. Сім'я: Інформаційно-консультаційний огляд за матеріалами періодичних видань», «Бібліотека обличчям до сім'ї: з досвіду роботи дитячих бібліотек області» (Кіровоградська ОБД ім. А.П. Гайдара);
- *дайджест* «Література для дітей у сучасному читанні сім'ї» (Кіровоградська ОБД ім. А.П. Гайдара); *списки науково-пізнавальної літератури для батьків і керівників дитячого читання* «Читаємо разом з дітьми», «У колі сім'ї: ігри, вікторини, загадки: на допомогу батькам, керівникам дитячого читання», «Сім'я і книга: з досвіду роботи Хотинської РДБ з батьками юних читачів» (Чернівецька ОБД).

Підсумовуючи, можемо зробити висновок, що робота з сімейного виховання, що велася у рамках відзначення Міжнародного дня сімей протягом 20 років бібліотеками для дітей отримала підтримку з боку користувачів, тому з успіхом продовжується із року в рік, а бібліотекарі і надалі використовують для цього власний досвід і можливості та знаходяться у постійному творчому пошуку нових форматів сімейних заходів. Таким чином підвищення ролі сім'ї у залученні дитини до читання, сприяння бібліотеки і сім'ї духовному, інтелектуальному, творчому розвитку дитини є тими посильними завданнями, що з успіхом виконуються у тісній взаємодії сім'ї та бібліотеки.